

דגם תשובות לשאלון בתנ"ך לבתי הספר העיוניים

מס' 002384, חורף תשע"ח

חלק א' — יש לענות על שלוש מן השאלות 1-5.

1. בראשית, פרק א', פרק ט'

- א. (1) הביטוי החוזר: פָּרוּ וּרְבוּ וּמְלָאוּ אֶת-הָאָרֶץ.
(2) בפרק א' הביטוי מופנה לאדם ולחיה ובפרק ט' הביטוי מופנה לנח ולבניו.
- ב. (1) על פי פרק א' פסוק כט — ה' היתיר לאכול מן הצומח — עשב, פירות, זרעים.
על פי פרק ט' פסוק ג' — ה' היתיר לאכול גם רמשים (גם בעלי חיים).
(2) על פי פרק ט' פסוק ד' — ה' אסר לאכול דם.
- ג. (1) הברית נכרתה בין ה' לבין נח ובניו והאות לקיומה הוא הקשת בענן.
(2) ה' כרת ברית גם עם אברהם.
בברית בין הבתרים הבטיח לו ה' את הארץ ושצאצאיו ירבו.
אָן: בברית המילה ה' הבטיח לאברהם בן משרה ושיצאו ממנו ומשרה עמים רבים.

2. בראשית, פרק י"ב

- א. (1) אברם הגיע לשכם מחרון בעקבות צו ה' אליו "לך לך... אל הארץ אשר אראך".
(2) הניסיון: האם ימשיך אברהם להאמין בהבטחת ה' בנוגע לארץ כנען גם כאשר בסמוך להבטחה הוא נאלץ לצאת ממנה?
אָן: האם אברהם יצא מכנען או ישאר בה למרות הרעב?
- ב. (1) ניסיון נוסף בפרק י"ב: לקיחת שרה לבית פרעה — האם יסכן אותה כדי להציל את עצמו (על פי רמב"ן)?
ניסיון בפרק כ"ב: האם יעקוד את יצחק בנו היחיד משרה שנולד לו בזקנתו כמו שה' ציווה?
(ניקוד חלקי למי שרק יציין את שם הניסיון.)
- (2) המטרה: להוציא את אמונתו של אברהם מן הכח אל הפועל / לחזק את אברהם (משל הקנקנים) / להראות לעולם את אמונתו של אברהם / לתת לאברהם שכר על עמידתו בנסיונות.
- ג. מעשה אבות סימן לבנים (יש לכתוב שת דוגמאות. יתקבלו גם תשובות שאינן בתוכנית ההלימה):
— גם בימי יצחק היה רעב בארץ, כמו הרעב שהיה בימי אברהם.
— גם רבקה אשת יצחק נלקחה לבית אבימלך בגרר כמו ששרה נלקחה לבית פרעה.
— גם בבית רבקה ויצחק הייתה תחרות בין הבנים, כמו התחרות בין ישמעאל ליצחק.
— גם יעקב ובניו ירדו למצרים בגלל הרעב, כמו שירד אברהם עם משפחתו.
— גם בבית אברהם גם בבית יעקב הייתה קנאה והיו מאבקים בין נשים צרות ובין אחים מאימהות שונות, כמו המאבק בין שרה להגר ובין יצחק לישמעאל.
— בני יעקב גירשו ממשפחתם את יוסף כמו שישמעאל והגר גורשו מבית אברהם.

3. בראשית, פרק י"ח

- א. (1) אברהם אמר לאורחים (המלאכים) שהוא ייתן להם רק מעט מים ולחם אבל הכין להם סעודה גדולה ומפוארת עם מאפים, מוצרי חלב ובשר. (אין צורך לצטט. אולם, ציטוט מדויק של דברי אברהם למלאכים ולעומתו ציטוט של הפעולות שעשה אברהם יתקבל כתשובה מלאה.)
(2) בפסוקים אלה כתובים כמה פעלים המדגישים שאברהם מיהר והזדרז לקיים מצוות הכנסת אורחים: וַיֵּרָץ לְקָרְאֵתָם / וַיִּמְהַר אֲבָרָהָם / וַאֲלַל הַבָּקָר רָץ אֲבָרָהָם.
- ב. (1) שרה צחקה כי דברי המלאכים שהיא עתידה ללדת נשמעו לה בלתי הגיוניים. היא ראתה בהם בדיחה ולא הבטחה.
(2) האם יש משהו שה' לא מסוגל לעשות?

ג. תגובות של אברהם לדברי ה' :

במעשה : צחק ונפל על פניו.

במחשבה : אמר לעצמו שזה נשמע לא הגיוני שבזקנתם יולד לו ולשרה בן.

בדיבור : ביקש מה' שישמעאל יחיה / אמר שישמעאל יספיק לו והוא לא דורש מה' בן נוסף.

4. בראשית, פרק כ"ז

א. (1) אמירות של יצחק שמלמדות על החשד שלו כי העומד לפניו אינו עשו (יש לצטט שלוש מן האמירות

ולהסביר כיצד כל אחת מהן מוכיחה את החשד של יצחק) :

— וַיֹּאמֶר הַנְּנִי מִי אַתָּה בְּנִי (פסוק יח) — יצחק שלח את עשו להביא לו ציד ואם כך מדוע הוא שאל את מי שהביא לו את הציד "מי אתה בני"?

— מֵה-זֶה מִהֲרַתְּ לְמִצָּא בְּנִי (פסוק כ') — בדברים אלה התפלא יצחק על הזמן הקצר שעבר מאז שביקש ציד מעשו ועד שקיבל את הציד כארוחה. משהו לא הסתדר לו. יתכן שמעשה הציד והכנת הארוחה היו צריכים לקחת יותר זמן.

— גִּישָׁה-נָּא וְאַמְשֹׁף בְּנֵי הָאֵתָה זֶה בְּנִי עֲשׂוֹ אִם-לֹא (פסוק כ"א) — הדובר אל יצחק אינו נשמע כמו עשו ולכן הוא בקש למשש אותו.

— וַיֹּאמֶר הַקָּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִיִּדִים יְדֵי עֲשׂוֹ (פסוק כ"ב) — יצחק התפלא על חוסר ההתאמה שבין הקול הדובר אליו למגע העור השעיר שהוא חש.

— וַיֹּאמֶר אַתָּה זֶה בְּנִי עֲשׂוֹ (פסוק כ"ד) — יצחק חזר שוב על השאלה האם העומד לפניו הוא עשו מתוך תחושה שזהו מישהו אחר.

— גִּישָׁה-נָּא וַיִּשְׁקָה-לִּי בְּנִי (פסוק כ"ו) — יצחק בקש לנשק אותו כדי שיוכל להריח אותו ואולי הריח יסייע לו להבין מיהו העומד לפניו.

ב. (1) הברכות שברך יצחק את יעקב בתחילת פרק כ"ח (התלמיד צריך לכתוב בלשונו שתיים מן הברכות) :

— "וַיֹּאֵל שְׂדֵי יִבְרָךְ אֶתְךָ וַיִּפְרָךְ וַיַּרְבֶּךָ וְהִיִּיתָ לְקַהֵל עַמִּים" יהיו לך צאצאים רבים, יִתְּנֶן לְךָ אֶת בְּרַכְתּוֹ אֲבָרְהָם לְךָ וּלְזֶרְעֶךָ אֶתְךָ לְרִשְׁתְּךָ אֶת אָרֶץ מִגְרִיךָ אֲשֶׁר נָתַן אֶל-לְהִים לְאַבְרָהָם." תבורך בברכת אברהם ותזכה לשבת בארץ ולהוריש את הישיבה בארץ לצאצאך.

(2) יצחק ציווה את יעקב לא לקחת לו אישה מבנות כנען ובעקבות ציווי זה הוסיף עשו על שתי נשותיו הכנעניות עוד שתי נשים מבנות ישמעאל.

ג. מקרים נוספים של ריב בין אחים בספר בראשית (יש לכתוב על אחד מהם) :

— קין והבל, רבו בגלל שה' קיבל את המנחה של הבל ולא את המנחה של קין (לקבל תשובות נוספות לשאלת סיבת המריבה על פי המדרש), בעקבות המריבה נרצח הבל.

— יוסף ואחיו, רבו בגלל הקנאה שלהם ביוסף בגלל שיוסף הביא את דיבתם רעה / בגלל כעסם על החלומות שחלם יוסף וההתנשאות שהם ביטאו. בעקבות המריבה מכרו האחים את יוסף למצרים. (ובעקבות מכירתו היגיעו כל בני יעקב לחיות במצרים והחלה גלות מצרים).

5. בראשית, פרק מ"א

א. (1) שבע הפרות הרעות מבשרות על שבע שנות רעב.

שבע שנות הרעב הקשות ישכיחו וימחקו את כל השפע של שבע השנים הטובות שיבואו לפניו.

(2) החלום חזר פעמיים כדי לרמוז לכך שהוא עתיד להתרחש בקרוב מאוד.

ב. (1) פרעה ידע זאת כי יוסף הירבה להזכיר את שם ה' בדבריו ולייחס לה' את הצלחתו.

(2) יוסף קיבל את תפקיד המשנה למלך, מפני שפרעה התרשם מחכמתו וסבר שיוסף יהיה האדם המתאים ביותר להוציא לפועל את תוכנית איסוף ואחסון התבואה לתקופת הרעב.

ג. תוכן החלום : אלומות שיבולים שמקיפות את אלומת השיבולים הזקופה שלו ומשתחוות לה.

על פי הפתרון של האחים החלום ביטא שאיפה של יוסף למלוך עליהם ולמשול בהם ובעקבות שאיפה זו קנאו בו ושנאו אותו.

אז : תוכן החלום : שמש, ירח ואחד עשר כוכבים משתחוים ליוסף.

על פי הפיתרון של יעקב לחלום, השמש והירח הם הוריו של יוסף ואחד עשר הכוכבים הם אחיו. יעקב כעס על יוסף בעקבות תחושת הגדולה והעליונות של יוסף על פני בני משפחתו שבה לידו ביטוי בחלום.

חלק ב' — יש לענות על אחת מן השאלות 6-7.

6. מלכים א, פרק כ"א — כרם נבות

- א. (1) שתי ההצעות של אחאב לנבות: כרם חלופי וטוב יותר תמורת כרמו, תשלום כספי בתמורה לכרמו.
(2) נבות טען שלא יוכל לוותר על נחלת אבותיו ולמכור את אדמת הכרם שעוברת במשפחתם מדור לדור.
- ב. (1) איזבל האשימה את נבות בקללת א-להים ומלך. היא עשתה זאת כדי שהוא יוצא להורג ונכסיו יעברו לבית המלוכה ולא ליורשיו.
(2) ה' האשים את אחאב כי בהתנהגותו הוא גרם לאיזבל לרצות להרוג את נבות וגם מפני שאחאב לא מנע מאיזבל להוציא לפועל את תוכניתה.
ג. (1) עובדיה.
(2) אחאב חיפש את אליהו בכל רחבי הממלכה כדי לבטל את גזירת הוצאתו לעזרבה ועובדיה חשש שאם יעביר מסר מאליהו לאחאב, אחאב יהרוג אותו על שלא הביא אליו את אליהו.

7. מלכים ב, פרק י"ז

- א. (1) בתקופת הושע בן אלה היגלה שלמנאסר מלך אשור את מלכות ישראל משומרון.
(2) הגלות התרחשה בגלל חטאי ישראל ובגלל ניסיון המרד של הושע במלך אשור (לא העלה לו מנחה וקשר קשר נגדו).
- ב. (1) מלך אשור הביא לשומרון גויים מכותה, חמת וספרוים- ארצות אחרות שנכבשו על ידי אשור. בתחילת שבתם שם אכלו בהם אריות.
(2) תפקיד הכוהן היה ללמד אותם את משפט הארץ — ללמד אותם את חוקי התורה המחייבים את יושבי הארץ.
- ג. (1) המלך היה חזקיהו ובימין הייתה תקופה של תשובה על חטאי העבודה הזרה, ניצחון על הפלישתים ועליה של אשור על ממלכת יהודה (שהסתיימה בהצלחה ניסית של ירושלים). (יש לציין רק אחת מן האירועים)
(2) בדבריו לעם בפסוק כ"ב: הֲלוֹא הוּא אֲשֶׁר הִסִּיר חֲזָקְיָהוּ אֶת בְּמַתְיוֹ וְאֶת מִזְבְּחֹתָיו וַיֹּאמֶר לִיהוֹדָה וְלִירוּשָׁלַם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה תִּשְׁתַּחֲוּוּ בִירוּשָׁלַם רמז רבשקה לתיקונים הדתיים שהנהיג חזקיה המתוארים בתחילת הפרק: "הוא הסיר את הבמות ושב את המזבחת" (פסוק ד').

חלק ג' — יש לענות על אחת מן השאלות 8-9.

8. יונה

- א. (1) בעת הסערה באניה היה יונה פסיבי ואדיש והמלחים לעומתו היו פעילים וניסו לעשות כל דבר כדי להינצל. הניוד בולט ביותר בפסוק ה': "וַיִּירָאוּ הַמַּלְחִים וַיִּזְעֻקוּ אִישׁ אֶל אֶלְהֵהוּ וַיִּטְלוּ אֶת הַפְּלִים אֲשֶׁר בָּאֲנִיָּה אֶל הַיָּם לְהַקֵּל מֵעֲלֵיהֶם וַיּוֹנֶה יָרֵד אֶל יַרְכְּתֵי הַסְּפִינָה וַיִּשְׁכַּב וַיִּרְדָּם."
(2) המלחים היו עובדי אלילים והפכו להיות יראי ה' בעקבות הסערה בים שבה ראו את הנוכחות והמעורבות של ה' באופן ממשי.
- ב. תהליכי שינוי נוספים בספר יונה (יש לכתוב דוגמה אחת):
— יונה, ברח מה' בהתחלה ובמהלך ההתרחשות בספר הבין שאינו יכול לברוח מה' והלך למלא את שליחותו. ביסוס: "וַיִּקָּם יוֹנָה לְבָרַח תַּרְשִׁישָׁה מִלְּפָנֵי ה'" (פרק א', פסוק ג').
"וַיִּקָּם יוֹנָה וַיֵּלֶךְ אֶל-נִינְוָה כְּדָבַר ה'" (פרק ג', פסוק ג').
— אנשי נינוה היו חוטאים ובעקבות נבואת יונה על הפורענות שעתידה לבוא עליהם תיקנו את מעשיהם וחזרו בתשובה.
ביסוס לתהליך השינוי: "וַיִּירָא הָאֱ-לֹהִים אֶת-מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שָׁבוּ מִדְּרָכָם הֲרָעָה" (פרק ג' פסוק י').

9. תהילים, פרק קכ"ו

- א. (1) האירוע הוא חזרת עם ישראל לארצו מן הגלות (שיבת ציון).
(2) ישראל יגיבו בהודיה לה' ובשמחה גדולה. הגויים יגיבו בהתפעלות מכוחו של ה'.
- ב. (1) הפסוק הוא תפילת בקשה מה' להחזיר אותנו לארץ מן הגלות. הדימוי לשיטפונות בנחלי הדרום בארץ מבטא את הרצון שהשיבה תהיה מהירה, פתאומית חזקה ומפתיעה כמו השטפונות האלה.
(2) בעת הזריעה יש תחושת חרדה ותקווה כי עדיין לא ידוע האם ירדו גשמים והאם התבואה שנזרעת תצמח. לכן האדם דומע בעת הזריעה.
בעת הקציר, יש תחושה של שמחה והכרת תודה על היבול שהצליח.

חלק ד — בקיאות — יש לענות על שתיים מן השאלות 10-12.

10. א. בני לאה (יש לציין ארבעה) : ראובן, שמעון, לוי, יהודה, יששכר, זבולון, דינה.
ב. יוסף ובנימין.
ג. זלפה הייתה אימם של גד ואשר ובלהה הייתה אימם של דן ונפתלי.
ד. מנשה ואפרים.
11. א. האלמנה מצרפת אמרה זאת לאליהו.
ב. עובדיה.
ג. העיר יריחו נבנתה בימי אחאב. חיאל נענש על בנייתה כי לאחר שיהושע החריב את העיר נגזרה גזירה שמי שיבנה אותה יקבור את בניו.
ד. אליהו הבטיח זאת לאלמנה מצרפת.
12. ברית בין הבתרים, עקדת יצחק, מות אברהם, לידת יעקב ועשו, ירידת יעקב ובניו למצרים.